actieblad
actieblad
actieblad

Uitgave van de Vereniging tegen de K wakzalverij, vereniging tot evaluatie van alternati delmethoden en tot bestrijding van kwakzalverij

TE 4547
KB

actieblad tegen de kwakzalverij

december 1999
jaargang 110
nummer 5

Van de redactie

Degene die goed om zich heen kijkt, bekruipt vaak een gevoel dat wij een achterhoedegevecht voeren. Als de metastasering van een kwaadaardig gezwel trachten de kwakzalvers de officiële geneeskunde te infiltreren. Door het misleidend hanteren van bepaalde terminologieën – misbruik van het woord geneeskunde, voorafgegaan door gewichtige karakteriseringen als alternatief, complementair, orthomoleculair – trachten zij zich te legitimeren. Daarnaast probeert men een ingang te krijgen in doorgaans als te goeder trouw bekend staande organisaties. Vermoedelijk gedragen door een zekere mate van verdraagzaamheid, dan wel door angst een in toenemende mate een populair wordende boot te missen, wordt hen de kans geboden op symposia en congressen het woord te voeren. Zo lezen wij in het programma van het KNGF-congres, dat 5 en 6 November j.l. in het Congrescentrum te 's Gravenhage gehouden werd o.a. de volgende proramma-onderdelen: "Lezing door mevrouw R. Spermon-Marijnen over passieve bewegingen van craniale structuren als therapeutische benadering bij kinderen met chronische sinusitis" en: "Lezing door de Heer E. Stöteler over de behandeling van bekkenproblematiek door middel van klassieke homeopathie". Een ander voorbeeld is de "British Medical Journal" die, onder de titel "Complementary Medicine", in een grote serie artikelen de tovenaars aan het woord laat.

Dat wij de strijd niet opgeven, blijkt ook uit dit nummer van ons actieblad. Uit het verslag van de jaarvergadering wordt opnieuw duidelijk dat de Vereniging springlevend is, nieuwe uitdagingen niet uit de weg gaat en bereid is haar nek uit te steken. Dit is ook begrepen door de tallozen die zich de laatste tijd als nieuw lid hebben doen inschrijven. Wij hopen dat de lezers onze boodschap verspreiden. Aarzelt niet hiertoe onze affiche bij het secretariaat aan te vragen en in Uw instelling, instituut duidelijk zichtbaar aan te brengen. ●

Jaarvergadering

Op 9 Oktober j.l. werd in het Jaarbeursgebouw te Utrecht de goed bezochte jaarvergadering gehouden. Na een korte inleiding door de Voorzitter volgde het wetenschappelijke gedeelte: een voordracht door prof. dr. ir. D. Kromhout. Hierop volgde het huishoudelijke gedeelte van de vergadering met het jaarverslag van de secretaris.

INHOUD

■ **Van de redactie** 1
■ **Jaarvergadering**
Jaarverslag 1998-1999. 1
Korte terugblik op het verenigingsjaar. 2
Jaarrede 1999. 3
■ **Uren met Houtsmuller (IV)** 8
■ **Gezonde voeding** 9
■ **Levensgevaarlijke adviezen** 10
■ **Kwakvoeding** 11
■ **De gevaren van Chinese kruiden** 12
■ **Dissertatie** 12

Sinds de vorige jaarvergadering op zaterdag 10 oktober 1998 is het bestuur wederom 6 maal bijeengeweest.

Het Bestuur heeft ondermeer aandacht besteed aan de volgende zaken:

■ De affaire Roel van Duijn met het Kushi instituut van de kwakzalver Adelbert Nelissen te Amsterdam.

■ De sportarts vd Zwaan (in actieblad nr. 2 met de naam "Rotgans" aangeduid), als cardioloog verbonden aan het Dijkzicht te Rotterdam, die inmiddels door de Raad van Bestuur op non-actief is gesteld.

■ Advertentie in het NtvG en het orgaan van de KNMT; heeft een 70-tal nieuwe leden opgeleverd.

■ De brochure is wederom geactualiseerd.

■ Het aktieblad heeft een nieuwe stijl gekregen.

■ Er is n.a.v. suggesties van de vorige jaarvergadering een poster gemaakt.

■ Uiteraard is veel aandacht besteed aan de affaire Houtsmuller, zijn boekwerkje "Het dr. Houtsmullerdieet" en zijn rechtszaak tegen de VtdK.

Houtsmuller was als gastspreker uitgenodigd op het jubileumcongres op 26 en 27 maart van het NKB/KWF. Hiertegen was door onze vereniging bezwaar gemaakt. De nodige publiciteit was hiervan het gevolg. Intussen gaf Houtsmuller in het televisieprogramma Barend & Witteman toe dat zijn ziektegeschiedenis anders was dan in zijn Houtsmullerdieet beschreven. Enkele uitspraken van onze voorzitter en de secretaris waren voor Houtsmuller aanleiding een kort geding tegen Renckens aan te spannen. De zitting had plaats op 4 mei in de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam. De vereniging werd – evenals bij de VSM zaken – weer op voortreffelijke wijze bijgestaan door ons bestuurslid Theo Douma.

De uitspraak in het kort geding Houtsmuller/VtdK volgde op 12 mei 1999.

Het bestuur was buitengewoon content met de uitspraak.

De overwegingen van de rechtbankpresident Mr. R. Orobio de Castro waren (samengevat) de volgende:

■ Vrijheid van meningsuiting. Gelet op het grote algemene belang van gezondheid wordt het gebruik van krachtige bewoordingen toegestaan zolang ze niet nodeloos kwetsend zijn.

■ Afwezigheid van bewijs voor de werkzaamheid van het H.-dieet; H. kan verwachten dat deze geneeswijze krachtig zal worden bestreden; zeker door de VtdK. Benaming "kwakzalverij" is gerechtvaardigd.

■ De ziektegeschiedenis is anders dan tot nu toe werd aangenomen. H. heeft er onvoldoende voor gezorgd dat de onjuiste voorstelling van zaken is gecorrigeerd. Dit rechtvaardigt dat jegens H. de kwalificatie leugenaar wordt verbonden.

■ De term "oplichter" is door de VtdK op de zitting van het kort geding op 4 mei j.l. met succes betwist.

■ Het gebruik van de termen "kwakzalver" en "leugenaar" worden voorshands niet onrechtmatig geacht.

■ H. wordt als de in het ongelijk gestelde partij, veroordeeld in de kosten van het geding.

■ De gevraagde voorzieningen - rectificatie in *Telegraaf*, *Algemeen Dagblad*, *Trouw* en *het Parool* met een dwangsom van f. 100.000,-/dag alsmede een verbod op de uitlatingen leugenaar, kwakzalver, oplichter of andere beledigende uitlatingen ook met eenzelfde dwangsom - zijn geweigerd.

De volledige tekst is afgedrukt op pagina 2 in het Actieblad nr. 3.

Houtsmuller heeft aangekondigd tegen deze uitspraak in hoger beroep te gaan.

Voorts zijn de volgende zaken vermeldenswaard:

■ Optreden van Renckens Bij Barend & Witteman op 22 maart

■ Veenema had zitting in een forum voor alternatieve behandelwijzen, georganiseerd door het Bethesdaziekenhuis te Hoogeveen.

■ Interview met de secretaris in het Nieuwsblad van het Noorden over het produkt Aloë Vera.

■ Optreden van Renckens in het programma Lagerhuis n.a.v. de Houtsmulleraffaire.

■ Ons bestuurslid Wiebe Veenema zal zitting nemen in een LHV/KNMG commissie die de haalbaarheid van effectiviteitsonderzoek van alternatieve geneeswijzen gaat bestuderen.

■ Interview met Renckens in de Volkskrant m.b.t. de Houtsmulleraffaire.

■ Aan ons bestuurslid Henk Timmerman is op donderdag 22 oktober 1998 de dr. Saal van Zwanenberg-Organon prijs uitgereikt voor zijn wetenschappelijk onderzoek.

■ Aan het bestuur is toegevoegd als enthousiast lid mevr. S. Jitta, die heeft aangeboden administratieve werkzaamheden te verrichten. Dit heeft inmiddels geresulteerd in een inventarisatie van alle actiebladonderwerpen van de jaargangen 1980 t.e.m. 1992. Aan de leden wordt verzocht om nieuws op het gebied van de kwakzalverij aan haar toe te sturen; het adres is: S.J. Jitta, Spuistraat 134, K 613, 1012 VB Amsterdam.

■ Het bestuur is zeer verheugd te kunnen melden dat er een nieuwe redakteur van het actieblad is aangetreden; Jan Geerling, internist. Hij beschikt over een ruime redactionele ervaring.

■ Tenslotte is er een voorstel om het bestuur uit te breiden met Frits van Dam, hoogleraar psychologie en verbonden aan het Anthonie van Leeuwenhoekhuis.

Enkele interessante ontwikkelingen:

■ In het Geneesmiddelen Bulletin nr.7 is na een update van de wereldliteratuur over homeopathie wederom geconcludeerd dat homeopathie niet meer is dan placebotherapie(!)

■ Het ledenbestand is gegroeid van 1060 naar 1108.

Het bestuur biedt haar verontschuldiging aan voor de late verzending van nummer 4 van het aktieblad met daarin de agenda voor deze jaarvergadering.

Tot slot wil ik gewoontegetrouw alle leden bedanken die zich in het afgelopen verenigingsjaar hebben ingezet voor onze vereniging door het insturen van kranteknipsels, het mij attenderen op wantoestanden en het zelf in het geweer komen tegen kwakzalverij.

De secretaris

Uit het jaarverslag van de penningmeester en de daaraan volgende begrotingsvoorstellen bleek dat de financiële situatie van de Vereniging gezond is. Er is een aanzienlijk eigen vermogen hetgeen van belang is wegens toch altijd op de loer liggende rechtszaken. In de begroting van 1999-2000 is een post opgenomen voor restauratie van het archief. De kascommissie heeft de boeken in orde bevonden. ●

Vervolgens gaf de Voorzitter een terugblik op het Verenigingsjaar 1998-1999.

Een oppervervlakkige terugblik op het afgelopen laar zou bij sommigen de mening kunnen doen postvatten, dat de minderheidspositie, die de VtdK altijd heeft ingenomen, wat minder eenzaam is geworden en dat er voor ons streven in toenemende mate publieke steun ontstaat.

Ik noem u enkele voorbeelden. De 'Dood van Flora' zoals door Roel van Duijn beschreven in *Trouw* van 5 september 1998 heeft voor veel commotie gezorgd. Het betrof, zoals u weet, een jonge vrouw die zich nadat bij haar een vroeg en goed behandelbaar stadium van baarmoederhalskanker was geconstateerd, toevertrouwde aan de zorgen en adviezen van de macrobiotiek en meer speciaal de leider van het Kushi instituut Adelbert Nelissen. Zij overleed na enkele jaren onnodig, 'omgebracht door de macrobiotiek' zou Borst in *NRC Handelsblad* schrijven. Van Duijn publiceerde samen met de Castricumse huisarts Leemhuis zijn 'Zwartboek misbruik van de macrobiotiek' en deed aangifte bij de Inspectie Gezondheidszorg Noord Holland. Enkele dagen later meldde ook de justitie te Amsterdam dat men de zaak ging onderzoeken. Een meerderheid van de Tweede Kamer, CDA, PvdA, D66 en VVD wenste een strengere aanpak van alternatieve genezers. Hoofdinspecteur Verhoeff klaagde begin oktober 1998 in het TV-programma *Nova* dat hij onvoldoende kon beginnen tegen alterneuten, die ervoor zorgen dat hun slachtoffers te laat in het ziekenhuis komen. Als justitie al tot actie overgaat, dan leidt dat hoogstens 'tot een geldboete, waarna de alternatieve hulpverlener weer aan het werk gaat.' Aldus Verhoeff. PvdA-kamerlid Oudkerk kwam met de curieuze opvatting – overigens conform het vigerende VWS-beleid – dat de overheid de kwaliteit van alternatieve genezers moet garanderen. Als ik nu een jaar later de balans opmaak van alle commotie, dan is die teleurstellend. Nelissen loopt vrij rond, justitie is – naar mij door de Amsterdamse officier Hogerheide desgevraagd werd meegedeeld – nog met het onderzoek bezig en in het parlement is de kippendrift even snel weer verdwenen als zij gekomen was en verlegd naar de volgende hype.

Ik citeer u een relevante passage uit het door ons uitgegeven persbericht (opgenomen in het Actieblad van oktober 1998:)

Met de introductie van de Wet BIG is in ons land de bescherming van de burger tegen kwakzalvers aanzienlijk verzwakt. Die wet kwam tegemoet aan het onder de burgerij levende verlangen om zelf de geneeswijze te kiezen, waaraan men de voorkeur geeft. (...) Keuzevrijheid voor de burger is in het algemeen een groot goed, maar wanhopige, domme, makkelijk beïnvloedbare en zoekende mensen kunnen licht in de ban geraken van kwakzalvers, die met hun dominante persoonlijkheid vaak een zeer grote invloed op hun patiënten gaan uitoefenen. Hiertegen zouden de juridische mogelijkheden van de oude Wet op de uitoefening der Geneeskunst weer moeten worden geïntroduceerd. Thans is het voor het justitieel apparaat erg moeilijk om in de BIG-wet gronden te vinden, waarop kwakzalvers kunnen worden aangesproken. (...) Parlement en regering zijn medeverantwoordelijk voor de huidige situatie en zij dienen de hand in eigen boezem te steken. Reparatie-wetgeving is dringend geboden om justitie en Inspectie meer armslag te geven in hun optreden tegen de kwakzalverij.

Ook gezondheidsjuristen plaatsten in het afgelopen jaar vraagtekens bij de praktische uitwerking van de wet BIG. Zo stelde de Amsterdamse prof.dr.mr. J.K.M. Gevers in zijn artikel 'Alternatieve behandelwijzen na invoering van de Wet BIG (Ned. Tijdsch. geneeskunde 1999:143;210-3,) dat nog moet blijken of het nieuwe instrumentarium voldoende mogelijkheden biedt voor repressief optreden tegen riskante vormen van alternatieve hulpverlening. Ook constateerde hij dat (alternatief handelende) artsen meer aan banden zijn gelegd dan de niet-professionals. Activering van de WGBO, die ook aan niet-artsen/alterneuten nogal wat eisen oplegt (art. 448: 'de patiënt duidelijk voorlichten over zijn gezondheidstoestand'; art. 454: 'goede dossiervoering' en art. 543: 'handelen conform de professionele standaard'), is afhankelijk van de klagende patiënt: de wet 'is van privaatrechtelijke aard en is opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Naar mijn weten is er nog geen jurisprudentie waarin de waarde van deze wet voor de aanpak van kwakzalvers is beproefd. Gevers besloot zijn stuk met de stelling 'dat bij onverantwoorde risico's bescherming altijd voorrang moet hebben boven vrijheid'.

Over de rechtszaak waarbij wijzelf rechtstreeks betrokken waren, het kort geding van Houtsmuller tegen ons, is al veel gezegd en geschreven. De uitleg die de rechter aan het begrip 'kwakzalver' heeft gegeven is uitstekend en kan zeer bijdragen aan de strijd tegen het Kwaad. In feite heeft de rechter de definitie zoals onze Vereniging deze al sinds jaar en dag hanteert nu een juridische basis gegeven. Ook de KNMG pleitte ten tijde van het verschijnen van het Rapport-Muntendam voor een definitie van kwakzalverij, waarbij de (al of niet aanwezige kwade) intentie van de hulpverlener buiten beschouwing werd gelaten. Deze is immers nauwelijks objectief vast te stellen en een bona fide kwakzalver zal voor de gezondheid van zijn slachtoffer veelal gevaarlijker zijn dan een berekenende oplichter. Wij hopen van harte dat ook in het hoger beroep overeind blijft dat wij in ons land iemand die kwakzalft een kwakzalver kunnen blijven noemen, dat zou een groot goed zijn!

Bij de inspectie gezondheidszorg lijkt het bewustzijn dat kwakzalvers gevaarlijk kunnen zijn wat meer aanwezig dan oppervlakkig valt waar te nemen, maar tot concrete acties lijkt dat nauwelijks te leiden. De op 4 juni 1999 plotseling overleden hoofdinspecteur Verhoeff, die een jaar eerder in MC nog zeer onvriendelijk reageerde op mijn publikatie in dat blad van een brief die ik hem eerder had gezonden (over de complicaties van acupunctuur; ik kreeg van de MC-hoofdredacteur Crul geen gelegenheid mijn standpunt nog eens toe te lichten), zou in zijn laatste periode juist meer aandacht zijn gaan besteden aan de aanpak van kwakzalverij en minister Borst en zijn collega's van de inspectie zouden dit 'testament' na zijn dood uitvoeren, zoals werd uitgesproken tijdens zijn begrafenis. Toch blijft de Inspectie in veel opzichten een 'papieren tijger': onderbemand en juridisch grotendeels ontwapend door de wet BIG. In het jaarverslag 1998 dat wij van het Amsterdams regionaal tuchtcollege ontvingen werd op pagina 5 gesteld 'dat het geringe aantal door een Inspecteur voor de Gezondheidszorg ingediende klachten, namelijk twee, een historisch dieptepunt en zeer opvallend was.

Het komt mij dus voor – en ik constateer het met gemengde gevoelens – dat onze Vereniging nog niet opgeheven kan worden! Een actueel probleem zal ik in mijn jaarrede met u bespreken. ●

C.N.M. Renckens, voorzitter

Voorafgaand aan de rondvraag en sluiting sprak de Voorzitter zijn jaarrede uit.

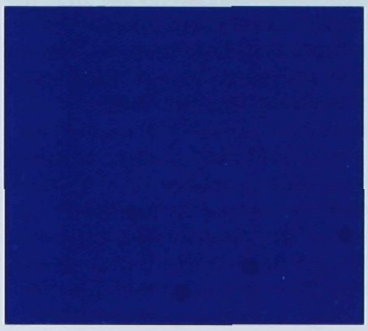

Ik wil met u deze keer drie vormen van hedendaagse kwakzalverij bespreken in chronologische volgorde, maar ook in volgorde van kwalijkheid.

■ Mohamed Essaidi ■

De eerste schertsfiguur, die ik nog eens wil bespreken, is de Eindhovense kwakzalver Essaidi, over wie Nienhuys in het Actieblad van december 1996 al eens een vrolijk stukje schreef. Deze Essaidi (1949) zou of in Parijs of in Marokko geboren zijn en hij studeerde naar eigen zeggen fysica, chemie en biologie aan de Sorbonne, de Moskouse universiteit (afd. kernfysica) en de TU Eindhoven. In 1991 richtte hij in Eindhoven de Essaidi Holding B.V. op met als doelstelling o.m. het verkrijgen van maatschappelijke en wetenschappelijke erkenning van zijn *Aqua Tilis Therapie*, een vorm van saunatherapie voor m.n. AIDS, maar ook voor: arteriosclerose, hoge bloeddruk, MS, ALS, epilepsie, leukemie, astma e.v.a. Over de werkzaamheid van zijn methode vermeldt de Engelstalige folder dat het gaat om de aanpak van 'vrije radicalen': in de stoomcabines dringen niet-farmacologische stoffen via de poriën het lichaam binnen om hun zegenrijke werk doen. De methode heeft geen bijwerkingen. De schadelijke vrije radicalen verlaten het lichaam ook weer via de poriën, die – aldus de Nederlandstalige patiëntenfolder — 'wijd open staan vanwege de warmte in de cabine (ongeveer 50° C). Grondig borstelen is dus noodzakelijk.' Kosten honderdvijftig gulden per behandeling. Geen vetpot voor de pionier, die volgens onbevestigde verhalen ook nog aan het Philips Lab. verbonden zou zijn geweest. Gelukkig waren er kapitaalkrachtige geldschieters, die brood zagen in zijn 'veelbelovende aanpak van het AIDS-vraagstuk' en bereid waren diep in de buidel te tasten. Zo maakte de Holding deel uit van NESBIC Ventures, een investeringsmaatschappij. Deze stopte miljoenen in de onderneming. Vol-

gens een artikel in VN van april 1996 stak het VSB Fonds drie ton in Essaidi's kwakzalversbedrijf. Hij schermde voortdurend met grote namen, waarvan de minste nog R. Trossèl was, een chelatie- en natuurarts verbonden aan het Rotterdamse Preventief Medisch Centrum, een berucht broeinest van kwakzalverij. (Trossèl maakte eerder de brave reumatoloog Rasker het leven zuur door tegen hem te procederen namens de Chelatie Vereniging). Hij slaagde er ook in twee in deeltijd aan de TU Eindhoven verbonden hoogleraren te imponeren (Huf en De Bruijn) en noemde tegenover de pers verder namen van vooraanstaande Amsterdamse AIDS-onderzoekers, die zich desgevraagd overigens volledig van hem distantieerden. Trossèl stuurde veel AIDS- en andere patiënten naar Essaidi en ook Mona uit de Story maakte reclame; Trossèl zat ook in het bestuur van de Stichting Essaidi Aqua Tilis Therapy. Directeur Hendriks van het Leidse ziekenfonds Zorg en Zekerheid was bestuurslid en stelde Essaidi 130.000 gulden ter beschikking uit het Aanvullingsfonds!

Na negatieve publiciteit, bijv. over een terminale AIDS-patiënt uit de VS, die het bezoek aan de sauna ternauwernood overleefde en die veel geld kwijt raakte aan zijn avontuur, raakte Essaidi in diskrediet en kort na een optreden mijnerzijds in Nova van 20 september 1996 waarin ik hem van kwakzalverij beschuldigde (ik ga een gewaagde uitspraak niet uit de weg, zoals u ziet!) ging Essaidi failliet. Juist daarvoor gaf hij zijn advocaat nog opdracht om bij ons een dreigement neer te leggen: voor de materiële gevolgen van onze uitspraken werden wij volledig verantwoordelijk gesteld terwijl de immateriële op dat moment geschat werden op f. 250.000,-. Hij zou volgens die advocatenbrief van 23 september 1996 al 14 jaar met succes patiënten behandelen. Zijn faillissement heeft er vermoedelijk voor gezorgd, dat toen een kort geding is uitgebleven.

In maart 1997 kwam Essaidi, omschreven als 'medisch ingenieur', weer even in de publiciteit, toen hij in het *Eindhovens Dagblad* werd geïnterviewd over zijn nieuwste uitvinding: een waterapparaat waarmee hij de problemen van de grasmat in de Amsterdamse Arena dacht op te lossen. Zijn aanbod was genereus: hij zou zijn vinding drie maanden uitproberen en als de effecten gunstig waren, dan zouden er 'vervolgafspraken' gemaakt kunnen worden. De directie van de Arena, die volgens directeur Markerink kon kiezen uit de aangeboden diensten van tientallen 'gras-ologen' heeft de heer Essaidi toch niet in de arm genomen.

Naar ik van de Eindhovense scepticus Nienhuys vernam worden er tegenwoordig in Essaidi's Geldropse kliniek (een leegstaand klooster) toch weer, naar het lijkt op kleine schaal, patiënten behandeld. Tot zover over Essaidi of: hoe een gedreven kwakzalver soms met mooie woorden veel geld los kan praten bij respectabele instanties en personen.

■ Van Neuner tot Pu-Erh ■

In de statuten van onze Vereniging wordt in artikel 3, lid 2 geformuleerd hoe zij haar doelstelling tracht te bereiken. Punt f van dit tweede lid luidt: 'het weren van ontoelaatbare reclame'. Deze aanpak is in onze Vereniging al oud en reeds in 1884 wendde het VtdK-bestuur zich tot het bestuur van de Nederlandse Journalistenkring om 'de hulp van de dagbladpers bij de verspreiding van kwakzalversmiddelen te beëindigen' en 'het plaatsen van bedrieglijke aanbevelingen van kwakzalvers in Nederlandsche nieuwsbladen te beperken'. De Nederlandsche journalistenkring gaf niet thuis: men heeft met 'de meeste belangstelling kennis genomen van het 'adres' en steunt de doelstelling van de Vereniging. Maar als dagbladen de annonces niet meer opnemen, dan zullen kwakzalvers minder fatsoenlijke bladen gebruiken of zelfs 'strooibriefjes' gaan verspreiden. De redacties van de dagbladen stellen nog altijd hun eisen, zo moeten naam en adres van de medicus steeds duidelijk vermeld worden.

Sinds ruim een jaar worden er in de Nederlandse kranten frequent advertenties geplaatst voor revolutionaire vermageringsmiddelen. De hoge frequentie, waarmee de advertentie verschijnt, ook in dure landelijk verschijnende kranten, doet vermoeden dat het om een winstgevende zaak gaat. Wij doelen op de 'Slank-terwijl-u-slaapt-kuur' van de Oostenrijkse natuurgenezer dr. Hans Neuner uit Kirchbichl! Neuner zou zijn kennis hebben ontleend aan zijn boeren-grootvader uit het Zillertal en hij zou drager zijn ener Pauselijke onderscheiding. Door zijn kuur worden 'reuzen-vetcellen verkleind tot gezonde proporties' en ook reinigt de kuur de urinewegen en 'ontgift zij het hele lichaam'. Het pakket is â raison van bijna f. 500,- te bestellen via een telefoonnummer, dat is ondergebracht in een zgn. call-center waar men inhoudelijke vragen uit de weg gaat. De VtdK bestelde vorig jaar zo'n pakket en de inhoud van het Neuner figuurpakket bestaat uit:

Neuner's plantensap met appelconcentraat, groentenextract, water, spirulina, citroensap, pruimen en tamarinde, terwijl maisstamperdraden de vochtophoping verminderen.

Neuner's eiwit-aanvullende capsules met carnitin(7%) met 'waardevolle aminozuren en vitamines', vooral nuttig bij de vetverbranding.

Neuner's kruidenthee met Matebladeren, rozebottel, bramen, venkel, appelschillen, pepermunt, goudsbloem en melissebladeren.

Neuner's matethee: een wondermiddel voor gewichtsafname en fitmaker. Getrokken van bladeren van de Zuid-Amerikaanse altijd groene plant Ilex paraguensis, ook wel Jezuïetenthee geheten.

Uit de in gebroken Nederlands geschreven en door Germanismen haast onleesbare bijsluiter valt op te maken, dat de Neuner Intensief Kuur ook ontslakking tot gevolg heeft, waardoor de vermagering sneller verloopt. Dan neemt u op de 'eerste dag van de kuur 1 chrom-Picolaat pille in'.

Geheel in de geest van onze statuten heeft een onzer leden reeds in het najaar van 1998 protest aangetekend bij de Reclame Code Commissie (RCC) en zij werd op 24 februari 1999 in het gelijk gesteld. De betiteling dr. Neuner was onjuist: de man was geen arts en ook maakte de RCC bezwaar tegen de verregaande anonimiteit van de aanbieder van de middelen. Uit de advertentie valt nergens af te leiden dat de producent van de middelen de Oostenrijkse drogisterijketen Rieser Maltzer is. Die onduidelijkheid is in strijd met de Nederlandse reclame code (NRC). Het effect van de uitspraak was teleurstellend: de advertentie bleef even weg, maar verscheen eind Mei opnieuw, al werd de titel dr. voortaan achterwege gelaten. Opnieuw diende ons lid een klacht in bij de RCC.

Rond Mei 1999 (de Neuner-advertentie leek vrijwel verdwenen) kwam er – in hetzelfde formaat en met een even ondoorgrondelijke aanbieder – een nieuw type vermageringsadvertenties op de markt: die voor de Pu-Ehr Thee, onder het motto 'Nieuwe vetkiller baart opzien!' en: 'Komt de eerste werkelijke oplossing tegen overgewicht uit China?'. Het informatiecentrum, waar men inlichtingen kan krijgen over de 'ontslakkingsthee' verschilt slechts in het allerlaatste nummer van dat van de Neuner-advertentie. Rieser Maltzer krijgt vast kwantum-korting van zijn call center! Op 19 september heeft de RCC zich gebogen over ook deze kwakzalversadvertentie. De KOAG KAG maakte geen bezwaar tegen de advertenties voor de Neuner-kuur omdat er geen sprake is van product aanprijzing(!). U zult over deze affaire binnenkort vermoedelijk een uit-

voerig verslag in de Skepter kunnen lezen en ik heb u slechts willen wijzen op het feit, dat kranten nog steeds een willig medium zijn voor kwakzalvers en dat actie ertegen via de bestaande kanalen moeizaam en vaak teleurstellend is.

Juist tegen kwakzalvers die zich met hun zwendel vooral richten op de lijders aan overgewicht moeten wij ons krachtig teweerstellen. De dikzak, zo vaak de risé en werkend op de lachspieren, kan zichzelf moeilijk verdedigen als hij/zij wordt bespot of opgelicht. Iedereen zal stiekem bij zichzelf denken 'eigen schuld, dikke bult' en ook de honger in de derde wereld draagt niet bij tot meer begrip voor de al te adipeuze medemens. De onmogelijkheid tot beklag en het gebrek aan medelijden, alsmede de vanzelfsprekende aanname van velen, dat dikzakken goedaardig en sullig zijn is sporadisch onderwerp geweest van autobiografische literatuur. De Franse schrijver Henri Béraud (? -1958), die zelf 163 kg. woog, publiceerde in 1922 zijn Le Martyre de l'Obèse, waarvoor hij werd onderscheiden met de Prix Goncourt in datzelfde jaar. Dit boek werd in 1981 vertaald door W. F. Hermans en kreeg als titel 'De martelgang van de dikzak' (Bezige Bij). Béraud was behalve schrijver ook toneelcriticus en polemist en beschikte over een scherpe pen: sommigen werden door hem zo 'toegetakeld'(in geschrifte) dat zij naar justitie liepen. Anderen daagden hem uit tot duels. Het bekroonde boek bestaat uit monologen van een zwaarlijvige antiheld, die zich beklaagt over het sullige imago van de dikzak en over diens vermeende goedheid. En dat terwijl in de Romeinse tijd keizers altijd zeer omvangrijk plachten te zijn.

W.F. Hermans noteerde in zijn nawoord, dat hij geen boek kende – misschien met uitzondering van Dik Trom – dat een zo zwaar onderwerp op zo'n vederlichte wijze behandelde.

In *'Arts en Apotheker'*, een tijdschrift dat zich ten doel stelt de integratie te bevorderen van reguliere en niet-reguliere geneeskunde, van 1998, 2de jaargang nr.4 verscheen van de hand van R.A. Nieuwenhuis (directeur van de Stichting Orthomoleculaire Educatie (SOE) en *registeraccountant*) het artikel De orthomoleculaire behandeling van obesitas. Dikzakken hebben volgens de auteur veel baat bij 'natuurlijk fruitzuur'. Het kon natuurlijk niet uitblijven, dames en heren, ook de nieuwste en snelst groeiende tak van de kwakzalverij steekt zijn klauwen uit naar de beklagenswaardige dikzak!

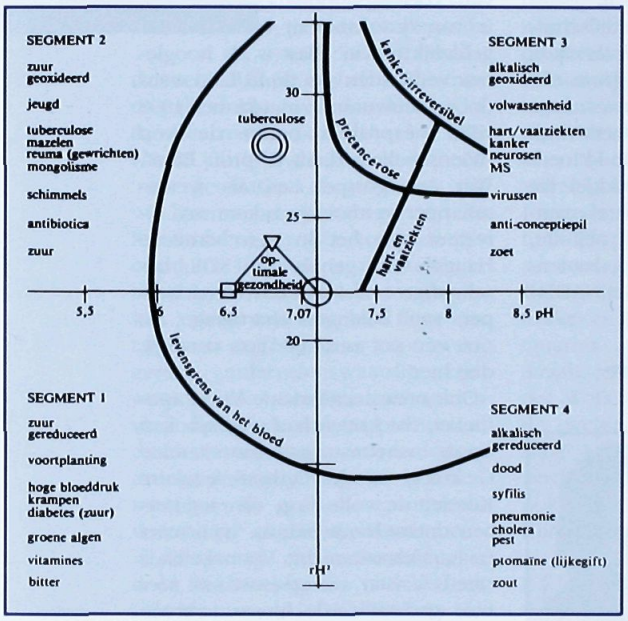

Het bio-electronigram. Het bestaat uit vier segmenten. Horizontaal is de pH uitgezet tegen de rH2 vertieaal. Het centrum geeft de optimale gezondheidstoestand aan: 0 bloed speeksel, urine. De r-waarden zijn niet in deze figuur ingetekend. Met het vorderen der leeftijd verschuift de gezondheid vanuit het midden naar segment 1, 2 en vervolgens 3. In dit segment bevinden zich de typisch Westerse beschavingsziekten kanker en hart- en vaatziekten.

■ Orthomoleculair stratego ■

Ongedwongen kom ik zo uit bij het derde en meest alarmerende deel van mijn trilogie over zakelijk getalenteerde kwakzalvers. Ik doel hier op de snelle expansie van orthomoleculaire geneeskunde, die haar draagvlak op onopvallende wijze tracht te vergroten door zich ook te profileren als voorlichter over en aanbieder van voedingssupplementen. Deze laatste middelen worden zowel ter preventie als therapeutisch aangeboden. De orthomoleculaire geneeskunde is een uitvinding van de Amerikaanse biochemicus Linus Pauling (1901-1994), die in zijn nadagen monomaan propagandist werd van megadoses vitamines, aanvankelijk vooral vitamine C. Het begrip werd in 1968 voor het eerst door Pauling gebruikt.

Ik wil u thans eerst een korte schets geven van de opkomst van de 'orthomoleculaire beweging' in ons land en van haar belangrijkste protagonisten en activiteiten.

In de jaren zeventig studeerde Gert Schuitemaker farmacie te Leiden en hij was toen al tegendraads: aan het afleveren van medicijnen kleefden volgens de jonge apotheker meer nadan voordelen en hij wenste aan patiënten vooral voorlichting en informatie te verstrekken. Aan een interview met hem in het betreurde Care (okt. 1996) ontleen ik voorts dat hij zich al snel ontwikkelde tot een adept van Pauling en nooit een eigen apotheek ambieerde. Via boeken van voedingsdeskundige Adelle Davis en cultuurfilosoof Illich kwam hij bij Pauling terecht, die hij in persoon meermaals mocht ontmoeten. In 1983 begon hij het tijdschrift Ortho en startte in diezelfde periode met het uit de VS importeren van vitamines en voedingssupplementen. Hij deed dit samen met Bert Schwitters en Henk Oswald. Later trad ook ene Van Doorn toe, nu directeur van Orthica. Hij ging ook cursussen en congressen organiseren, waarop in het begin vooral Moerman-artsen afkwamen, en dat als bekendste representant heeft de jaarlijkse Orthomoleculaire Informatiedag te Utrecht. De organisatie ervan berust bij een ander geesteskind van Schuitemaker, de vereniging Maatschappij ter Bevordering van de Orthomoleculaire Geneeskunde (MBOG). Schuitemaker zetelt in het Baarnse Ortho Instituut, dat royalties ontvangt van zijn Ortho Company. Het instituut is gelieerd aan zijn imposante Ortho Communications and Science, eveneens te Baarn.

■ 'Arts en Alternatief' ■

De wetenschappelijke kwaliteiten van orthomoleculaire wetenschappers in het algemeen en van Schuitemaker in het bijzonder kunnen o.a. worden afgeleid uit artikelen van hem in de allereerste nummers van het in 1987 opgerichte Arts en Alternatief, dat voor velen onzer jarenlang een bron van vermaak vormde. Hij introduceerde in dat *'advertorial tijdschrift'*, gedragen door advertenties uit de alternatieve hoek (vrnl. homeopathie, enzymtherapie en orthomoleculair) de orthomoleculaire geneeskunde in ons land. Medewerkers en auteurs in dat blad waren o.a Piet Vroon, Bodde, prof. H. van Praag en R. van Wijk: oude bekenden van onze Vereniging!

De dichter J.H.Leopold stelde eens: 'Des waterdruppels helderte doorturend besefte ik den wereldoceaan.' Op soortgelijke wijze kunnen wij een indruk krijgen over de intellectuele bagage van Schuitemaker en zijn orthomoleculaire genees-

kunde. Let op! In het tweede nummer propageerde Schuitemaker de 'bio-electrische analyse volgens Vincent': met deze door de Fransman prof. Louis-Claude Vincent ontwikkelde methode kan 'precancerose' worden vastgesteld, voordat er symptomen zijn. Tot de grote ontdekkingen van Vincent behoorde ook de vaststelling, dat de normale zuurgraad van het menselijk bloed niet 7,40 is, maar 7,07! De waarde 7,40, die bij elk gezond mens kan worden vastgesteld, is al een symptoom van degeneratie en 'alkalisering' van het bloed. Vrijwel alle kankerpatiënten zouden volgens Schuitemaker en Vincent lijden aan een alkalische bloed-zuurgraad. Grotere onzin is nauwelijks denkbaar: ik kan u – uit mijn dagelijkse praktijk! – verzekeren dat alle pasgeborenen een zuurgraad (pH) van 7,40 hebben en zij zouden dus volgens Schuitemaker en zijn Franse idool al precancereus en gedegenereerd zijn! Natuurlijk is elk mens een 'Sein zum Tode', maar er zit gelukkig meestal nog een jaar of tachtig tussen geboorte en dood! Met zijn bio-electronica analyseert Vincent bloed, speeksel en urine en stelt daarmee op grond van wiskundige formules de 'bio-electronische leeftijd' van de patiënt vast! Zie de illustratie van het bioëlectrogram.

Schuitemaker(52) kwam recent (26 juni 1999) in een Telegraaf-interview aan het woord: hij werd onlangs verkozen tot voorzitter van de International Society for Orthomolecular Medicine (ISOM), waarvan 4000 artsen lid zouden zijn, ongetwijfeld allen 'vitamin-pushers' zoals zij wel door onze Amerikaanse geestverwanten genoemd worden. Ook meldde hij dat binnenkort van een grootscheeps onderzoek in het Brabantse Mierlo de resultaten zullen worden neergelegd in zijn proefschrift. Hij heeft daar het effect van een eigen middel Sedalipid (geconstrueerd uit magnesium en vit. B 6 en cholesterolverlagend) bekeken. Bijwerkingen heeft zijn middel niet.

■ 'Arts en Apotheek' ■

Wanneer dat prachtblad *Arts en Alternatief* precies is opgehouden te bestaan is mij niet bekend, maar het zal omstreeks 1996 geweest zijn toen bij dezelfde uitgever (Materia medica te Amsterdam) een begin werd gemaakt met de verspreiding van Arts en Apotheek, dat zich ook al tot doel stelt 'de integratie te bevorderen van reguliere en niet-reguliere geneeskunde'. Medewerkers van dat blad zijn o.a. de 'orthomoleculairen' Hoogland, Nieuwenhuis RA, Van Ramshorst en Russchen. Alleen de laatste is arts. De milieukundige en toxicoloog, die al jaren geleden in de armen van de natuurgeneeskunde is gevallen en ook al in Arts en Alternatief publiceerde, J.W. Copius Peereboom is vaste medewerker en daarnaast de MBOG-biochemicus dr. E. Vogelaar en de Bossche reumatoloog acupuncturist/klinisch ecoloog J.R. Tisscher. In dit blad is het aandeel van homeopathie, neuraaltherapie en acupunctuur veel kleiner dan in zijn voorganger en duidelijk is dat de voedingssupplementen en de vitamines aan de winnende hand zijn. Dat blijkt ook uit advertenties van homeopathische fabrikanten als Bonusan, dat nu ook orthomoleculaire specialités te koop aanbiedt (Glucosamine Plus, bij gewrichtsaandoeningen). Naast de 'wetenschappelijke artikelen' vindt men steevast en nog op dezelfde pagina de advertentie voor de aanbevolen middelen. Veel artikelen zijn afkomstig uit buitenlandse literatuur of uit geestverwante Nederlandstalige tijdschriften als het *Ned. T. v. Fytotherapie, Ned. Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde* en *De Orthomoleculaire Koerier*. In de laatste nummers vindt men verhalen over 'levend-bloed-analyse' als vroegtijdig middel tot opsporing van celdegeneratie, ozontherapie, orgaantherapie, olijfolie, focusdiagnostiek bij reuma, haaienkraakbeen en ENADA (oraal NADH) bij ME.

■ 'De Orthomoleculaire Koerier' ■

R.A. Nieuwenhuis (directeur van de Stichting Orthomoleculaire Educatie (SOE)

Zowel voor de reeds genoemde periodieken als voor het hierna te bespreken geldt wat Picabia ooit over Gide zei: 'Wie hem tien minuten hardop leest begint uit zijn mond te stinken'. En dat geldt onverminderd voor die andere pijler van de orthomoleculaire 'escort-service' (met dank aan Nienhuys): De *Orthomoleculaire Koerier*, een Ned.-Vlaams tijdschrift voor Nutritionele Geneeskunde, uitgegeven door Orthos Media BV te Den Haag. Hoofdredacteur is de al eerder genoemde Nieuwenhuis, directeur van de SOE. Het blad bestaat sinds 1986 en bevat veel bijdragen van Valstar, die ook als adviseur aan de redactie verbonden is (met 'prof.dr. J. Defares, de Leidse chelatie-'arts'). Andere scribenten zijn Copius Peereboom, Woerlee en Van Ramshorst (beiden SOE) en Houtsmuller. Ook dit blad staat bol van de advertenties voor voedingssuplementen en vitamines, waarbij de advertenties van het Adviesburo Orthomoleculaire Voeding BV uit Den Haag (AOV) sterk domineren. Of Schuitemaker met zijn Ortho Instituut ook in dit blad een rol speelt is niet duidelijk, wel adverteert hij met zijn opleiding tot orthomoleculair geneeskundige, een opleiding die erkend is door de MBOG. De firma Nutramin, destijds opgericht door Schuitemaker, adverteert ook in het blad. De inhoud van het blad is van hetzelfde allooi als de eerder besproken periodieken. Hoofdredacteur Nieuwenhuis is bedroefd als Vogelaar het in een radiodiscussie heeft moeten afleggen tegen de toxicoloog prof. Bast, die een gezonde afkeer heeft van nutritionele anti-oxydanten en meent dat er bij ongeoorloofde aanprijzingen van voedingssupplementen sprake is van 'kwakzalverij en onoirbaar geldelijk gewin'. Bast is als hoogleraar verbonden aan de RUL en werd door Nieuwenhuis in oktober 1998 zelfs besproken onder de kop 'Wiens belang dient u, prof. Bast?'. Wat een gotspe! Een als wetenschapper vermomde zakenman, directeur van het in een luxueuze Haagse villa gehuisveste SOE, beschuldigt een kritisch wetenschapper van belangenbehartiging. Als ooit een pot een ketel iets verweet, dan hier!

Ook onze secretaris de Vries, apotheker, die kritiek had uitgesproken op de overconsumptie van vitamine C kreeg in de Orthomoleculaire Koerier de volle laag van register-accountant Nieuwenhuis: 'hij is naïef en handelt onterecht'. Vermakelijk is steeds Valstar, die steevast met zeer vele gedetailleerde literatuurverwijzingen komt, maar niet in staat blijkt door de bomen het bos nog te zien. Deze naïeve basis-arts, adviseur van de Moermanvereniging en lid van de ANTTT, beticht een bepaald boekje over alternatieve middelen bij AIDS van 'wanniveau'. Later komt hij er nog eens op terug: 'Mijn kritiek op het eerste boekje was al niet mals, maar....' Hij neemt het op voor Aloë vera en voor de ozontherapie. Reclame troffen wij aan voor het congres (organisatie: Orthos Dienstverlening BV) Botanica in de oncologie, Kurhaus 19 juni 1999 met als sprekers o.a. Nieuwenhuis, Houtsmuller, Valstar, Durlinger en een Italiaan prof. Grandi.

Op de website van het AOV (http://www.orthos.nl) valt te lezen dat Orthos Dienstverlening één van de vijf BV's is, die tezamen de Orthos Groep vormen. De andere BV's zijn: Orthos Beheer BV, AOV BV, Orthos Productie BV en Orthos Media BV.

Blijkens die website werkt men nauw samen met de SOE (website http://www.soe.nl), dat als onderzoek- en studiecentrum wordt omschreven. U ziet: Nieuwenhuis organiseert zijn geneeswijze als een echte register-accountant en toont weinig gelijkenis met de bona fide warhoofden, die de alternatieve geneeskunde meestal vertegenwoordigen. Op de SOE-website staan alle namen en adressen van orthomoleculaire artsen, therapeuten en ANTITT-artsen vermeld! De AAG krijgt subsidie van VWS om haar ledenlijst op het web te kunnen publiceren, ik vermoed dat de orthomoleculairen dit zelf wel kunnen opbrengen.

Wat Picabia ooit over Gide zei: 'Wie hem tien minuten hardop leest begint uit zijn mond te stinken'.

Waarom nu al die ophef over deze als wetenschap vermomde propaganda voor de orthomoleculaire industrie? Ik heb u hiermee niet alleen lastig willen vallen omdat ik vrees, met de editorial in het BMJ van 24 juli 1999 die spreekt van een 'new generation of quackery', dat wij hier van doen hebben met dè kwakzalverij van het komende decennium. De leek is makkelijk te overtuigen, immers als toevoegen van jodium aan zout, van fluor aan tandpasta en foliumzuur voor zwangeren aanbevelenswaardig zijn, waarom zou datzelfde niet gelden voor die honderden supplementen, die de consument nu worden opgedrongen? Regelgeving ter bescherming van de consument ontbreekt vooralsnog en de constante beïnvloeding van de consument gaat door. Reclameblaadjes voor de leek (het blad van de *AOV* heet *Kern Gezond*), tijdschriften voor artsen, apothekers en therapeuten: ach, wij zijn het gewend en het ging niet ten koste van ziektekostenverzekeraars, gezondheidszorgbudget of echt wetenschappelijk onderzoek. Maar er lijkt nu meer aan de hand en als ik mij niet vergis, dan heeft het 'alternatief-orthomoleculair complex' sinds vorig jaar een nieuwe tactiek ontwikkeld, die mij ernstige zorgen baart.

■ Twee kwakfondsen ■

Ik wijs u op het volgende. In Den Haag werd op 14 januari 1998 de Stichting Nationaal Hartfonds opgericht door de heer Bueno de Mesquita en mevrouw Leung. Blijkens hun eerste schrijven, gericht aan de Ned. Ver. v. Cardiologie en de Stichting Ned. Hartpatiënten stelt de stichting zich tot doel om onderzoek te subsidiëren dat gericht is op alternatieve therapieën of preventieve activiteiten van hart- en vaatziekten. In de raad van advies zaten de volgende personen: prof.dr. Smalhout (rustend anesthesist), prof.dr. B.D. de Jong (plastisch chirurg, parttime verbonden aan het AZL en vooral werkzaam als kosmetisch chirurg in een privé-kliniek), drs. W.G.B. Brands, hartchirurg te Breda en mr. B.A.M. van den Berg, advocaat te Rotterdam.

De Ned.Ver.v.Cardiologie distantieerde zich onmiddellijk van de nieuwe stichting en hetzelfde gold voor de patiëntenvereniging, die bij monde van voorzitter Van Overveld tegenover *De Telegraaf* (26 juni 1998) verklaarde dat hij een geur van bedenkelijkheid rook in het optreden van het nieuwe fonds, dat in die maand een onaangekondigde geldinzamelingsactie hield. De Nederlandse Hartstichting werd overstelpt met telefoontjes van mensen, die meenden kort tevoren al voor hetzelfde doel te hebben gedoneerd. Smalhout beweerde niets van de stichting te weten, maar bedacht (*Trouw* 27 juni 1998) later wel eens tegen 'een collega' te hebben gezegd, dat hij aan het nieuwe fonds af en toe wel eens een adviesje zou willen geven. Deze collega was niet Jomanda, maar de Rotterdamse natuur- en chelatie-arts Trossèl! In het jaarverslag 1998 stond vermeld dat Bueno de Mesquita al weer is afgetreden en opgevolgd door mevrouw Quarles van Ufford-Barones de Smeth, terwijl de ex-politieman Van der Wolk directeur is geworden. In de wetenschappelijke adviesraad staan in het jaarverslag behalve de eerder genoemde namen inmiddels ook G. van Herpen, prof.dr. A.C. Klinkhamer (em. hoogleraar radiologie), prof.dr. Kluft (biochemicus) en E.F.Vogelaar (biochemicus, verbonden aan de MBOG). Het jaarverslag meldt dat men geen andere baten heeft ontvangen dan uit eigen fondsenwerving. Er was in 1998 reeds f. 1.907.012,- binnengehaald! Subsidies waren verstrekt aan o.a. een pilot study Chelatie Therapie (f. 750.000,-) en f. 189.000,- aan de Stichting Wetenschappelijk Bureau Integratie Geneeskunde. Voor 1999 werd een subsidie voor de MBOG voorzien en een bedrag van f. 430.000,- voor 'voorlichting en bewustwording'. Ik citeer voor u uit de door ons bij de Haagse KvK opgevraagde statuten artikel 2, lid 2a:

'De stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door zich sterk te maken voor de belangen van lijdenden aan hart- en/of vaatziekten bij de relevante overheden, publiciteitsmedia, beroepsgroepen en tevens pleitbezorging voor hen binnen de Nederlandse samenleving in de meest brede zin'.

Inmiddels heeft het Nationaal Hartfonds in 1999 alweer en geldinzamelingsactie gehouden en blijkt de naam Smalhout verdwenen te zijn uit de adviesraad, hetzelfde geldt voor de Rotterdamse advocaat. Inmiddels zit er zelfs een cardioloog in de adviesraad: van Herpen. Het fonds geeft voorlichtingsfolders uit en maakt veel reclame voor voedingssupplementen. In tip 3 luidt het: 'Voor een gezond hart zijn de volgende supplementen gewenst: o.a. vit. A, B3, C en E, magnesium, calcium, kalium en lecithine.' Tip 40: 'Vraag uw natuur-, orthomoleculaire of huisarts dan wel uw cardioloog gerust naar de (alternatieve) therapieën die in uw individuele geval het meeste baat kunnen hebben.'

Op 8 maart 1999 werd in Den Haag, maar bij een andere notaris dan die waarbij het Nat. Hartfonds werd geregistreerd, de Stichting Nationaal Fonds Kankerbestrijding opgericht. Oprichters waren de kapper Jimmy Soekomin Pawirosoerono (1969) en M. F .A. Drenth (1965), interieurbouwer/meubelmaker. Dit fonds dat vanuit een alternatieve invalshoek het 50-jarige KWF zou gaan beconcurreren hield haar bestaan zorgvuldig geheim totdat hun twee 'big shots' Houtsmuller en Valstar, die inmiddels zeer goede contacten hadden gelegd met het KWF, hun publicitaire triomfen hadden geoogst tijdens het KWF-congres Kanker '99 in de RAI, eind maart. Houtsmuller voerde daar het woord en Valstar was mede-auteur van het boekje Wegen en Afwegen met 'voedingsvoorlichting' en Moerman- en Houtsmullerrecepten. Het is u allen reeds meer dan bekend. Het KWF reageerde als door een adder gebeten – de adder die zij zelf aan hun borst hadden gekoesterd en wij hadden hen nog wel zo gewaarschuwd! – en dwong al snel een naamswijziging af. Het woord 'kankerbestrijding' in hun naam was onaanvaardbaar en zou leiden tot teveel verwarring met het KWF. De kwakzalvers gingen snel door de bocht en herdoopten zich tot Nationaal Fonds tegen Kanker. De afschuwelijke onzin die het NFK te berde brengt over de reguliere kankerbehandeling is reeds aan de kaak gesteld in het Actieblad van juli 1999 en deze zal ik hier niet herhalen. Houtsmuller trok zich al snel terug uit het strijdgewoel. Bleven over als 'Wetenschappelijke Raad' de twee basis-artsen Valstar en Bolhuis. De laatste is verbonden aan hetzelfde Rotterdams kwakzalvershol, waaraan ook Trossèl verbonden is. Oncologen ontbreken in het gezelschap. Uit nieuwsbrief nummer 1, 1999 citeer ik: 'In groenten en fruit zitten vele kankerremmende stoffen zoals anti-oxydanten. Anti-oxydan-

ten kunnen cellen en weefsels beschermen tegen kankerverwekkende stoffen en daarmee het ontstaan van kanker remmen.' Groene thee en selenium worden warm aanbevolen, alsmede broccoli.

Ik citeer uit de door ons bij de Haagse KvK opgevraagde statuten artikel 2, lid 2:

'De stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door zich sterk te maken voor de belangen van lijdenden aan kanker bij de relevante overheden, publiciteitsmedia, bedrijfsleven en tevens pleitbezorging voor hen binnen de Nederlandse samenleving in breedste zin'.

Ik weet niet hoe of het u thans vergaat, maar wij betwijfelen inmiddels in sterke mate of het bericht uit *Trouw* van 27 juni 1998, waarin werd gesteld dat het Nat. Hartfonds werd opgericht door 'een aantal familieleden en bekenden van hartpatiënten en uit onvrede met het beleid van de Nederlandse Hartstichting' de waarheid weergeeft. Mijn vermoedens gaan in een geheel andere richting.

De overeenkomsten tussen beide fondsen zijn groot en zeer opvallend. De zinsneden uit de statuten die ik u citeerde zijn vrijwel identiek ('de belangen van lijdenden...') en bevatten zelfs dezelfde fout: in het laatste deel van de zin ontbreekt het werkwoord. Omdat beide acten zijn verleden bij verschillende notarissen en omdat de geciteerde passages niet behoren tot het standaard- en niet-variabele deel dat veel statuten gemeen hebben, kan het niet anders zijn dan dat de oprichters van het Nationaal Hartfonds(NH) en het Nationaal Fonds tegen Kanker (NFK) uit dezelfde hoek komen. Andere gemeenschappelijke kenmerken zijn: het gebruik van stromannen als oprichters, steeds volstrekt onbekend in de wereld van cardiologie of oncologie en snel weer afgevoerd, en de wat moeizaam verlopende opsiering van de mantelorganisaties met 'wetenschappelijk adviseurs' (steevast figuren van het tweede garnituur). Bij het NFK had men in dit opzicht wel erg weinig geluk: Houtsmullers reputatie raakte beschadigd en hij verdween en zo hield men slechts twee basis-artsen zonder enige wetenschappelijke scholing over. Het NH maakte gebruik van de natuurarts/chelatie- en ozontherapeut Trossèl om zijn adviesraad te bemannen, hetgeen maar matig lukte en moest tenslotte o.a. met de MBOG-orthomoleculaire coryfeee Vogelaar aan komen. En dat terwijl men die achtergrond natuurlijk volgaarne verborgen had willen houden.

Een ander punt van overeenkomst tussen de beide fondsen is dat in de gezondheidsadviezen de reclame voor vitamines en supplementen zeer prominent is.

Want, dames en heren, het kan m.i. niet anders dan dat beide alternatieve fondsen afkomstig zijn uit de zakenbreinen van de orthomoleculaire groei-industrie. Niks 'belangen van lijdenden aan kanker resp. hart- en vaatziekten' maar: heel Nederland moet aan de supplementen! De kwakzalvende vitamine-pushers beconcurreren thans respectabele en zeer nuttige fondsen als de Nederlandse Hartstichting en het KWF, die al vele jaren serieus en hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek hebben kunnen bevorderen dankzij de traditionele goedgevigheid van de Nederlandse burger. Door de verwarring die bij de burger nu ontstaat dreigt nu veel geld aan dat goede doel te worden onttrokken en te gaan vloeien in de richting van een ondoorzichtig complex van orthomoleculaire BV's, register-accountants, tweederangs en/of naïeve c.q. uitgediende artsen en biochemici, bedrijfjes en stichtingen. Wij willen de goedgevige burger krachtig waarschuwen voor deze nieuwe tactiek, waarbij we niet eens meer kunnen spreken van parasietfondsen, maar waarbij alleen het woord 'kwakfonds' nog op zijn plaats is. Het is hoog tijd dat er een 'Operatie Kwakfonds' wordt gestart. Er is evident sprake van een Augiasstal, waarin veel geld omgaat en de zaak is hoogst ernstig. Wij achten het dringend gewenst dat FIOD, Inspectie Gezondheidszorg en Centraal Bureau Fondsenwerving serieus aandacht aan de beide kwakfondsen gaan schenken. De Vereniging van Fondswervende Instellingen, waarin veel bona fide liefdadigheidsinstellingen zijn verenigd, roep ik op niet alleen om deze indringers te weren, maar ook om nu al de burgers krachtig te waarschuwen voor deze valse profeten. Het zijn wolven in schaapskleren! Ik heb gezegd. ●

C.N.M.Renckens
Utrecht, 9 oktober 1999.

Uren met Houtsmuller (IV)

'Het boek Niet-toxische tumortherapie maakte op mij als bioloog een degelijke indruk.'

Maarten 't Hart

Na tot driemaal toe uitstel te hebben aangevraagd en verkregen kwam Houtsmuller op 14 oktober 1999 met zijn memorie van grieven' tegen het vonnis van 12 mei 1999, waar hem de gevraagde voorzieningen waren geweigerd. Opvallend is dat Houtsmuller geen gebruik meer maakt van raadsman mr. G.J. Kemper, die hem in mei nog bijstond en die nu nog slechts als procureur optreedt, maar dat hij nu verdedigd wordt door zijn dochter, advocate in het Gooi. Waar de VtdK wel eens amateurisme is verweten, omdat ze zich door een bestuurslid laat verdedigen (een misschien niet eens helemaal onterecht verwijt, maar dat even terzijde) daar maakt Houtsmuller het nu wel helemaal bont door zich door zijn eigen dochter te laten bijstaan. Zou Kemper er geen heil meer in gezien hebben? Wie weet: het moet hem pijnlijk getroffen hebben om eerst – en hij deed het met verve – te hebben moeten betogen dat Houtsmullers zelfgenezing niet een uitzaaiing betrof, maar een tweede kwaadaardige ziekte en korte tijd later te moeten vernemen, dat ook dat gejokt is. Misverstandje natuurlijk en Houtsmuller is inmiddels op zoek naar zijn medisch dossier uit het inmiddels opgeheven Bergwegziekenhuis, maar het schijnt vernietigd te zijn.

De memorie van grieven maakt alleen nog bezwaar tegen de uitspraak van de rechter, dat Houtsmuller als kwakzalver en leugenaar betiteld mag worden. De eis tot rectificatie in de vier grote kranten en het verzet tegen de door Steenhorst (*De Telegraaf*) Renckens in de mond gelegde kwalificatie 'oplichter' zijn

ingetrokken.

Over de gebeurtenissen rond de Houtsmuller-klucht vanaf het laatste Actieblad nog enkele nieuwtjes. Waar zijn uitgever lange tijd geweigerd zou hebben om de onjuiste versie van H.'s ziektegeschiedenis te corrigeren kon dat na het proces ineens wel: in het nog leverbare 'Het Dr Houtsmullerdieet' verscheen – overigens tergend langzaam (gedateerd "mei 1999", maar eerst in september ergens waargenomen!) – een inlegvel met correctie van de Grote Leugen. Van advertenties in kranten en dergelijke publiciteit heeft men afgezien en dat terwijl er al zo'n twintigduizend exemplaren in huiskamers en bibliotheken aanwezig moeten zijn! In zijn Het Dr Houtsmullerdieet wordt als sterk kankerremmend middel Tardolyt aanbevolen. Dit middel bevat aristolochiazuur, een middel waartegen reeds in 1993 in het Geneesmiddelenbulletin werd gewaarschuwd: het kan de nieren vernietigen en zelfs kanker aan de urinewegen veroorzaken. Recent werden vanuit Engeland opnieuw gevallen van ernstige aristolochia-vergiftiging gemeld en apotheker De Smet bepleitte in het Pharmaceutisch Weekblad een verbod op het middel (*zie pagina 12*).

Wij eisten n.a.v. deze Engelse casuïstiek, dat Bohn Stafleu Van Loghum het betreffende boek nu dan toch maar onmiddellijk uit de handel zou nemen. Per omgaande (21 september 1999) berichtte directeur Snakkers ons echter slechts, dat het boek van een vernieuwd inlegvel zou worden voorzien. Bij het ter perse gaan van dit Actieblad hebben wij het vernieuwde inlegvel nog niet aangetroffen, maar daarvoor zullen ongetwijfeld respectabele redenen zijn.

Intussen heerst er in kringen van Moermanvereniging, niet-toxische tumor-artsen, KWF en orthomoleculaire zakenwereld grote opwinding en verdeeldheid. Directeur K.W. van de Poll van het KWF moest zich in het NTvG (9 oktober 1999) verdedigen tegen krachtige kritiek van o.a F.L. Meyler, die het KWF bittere verwijten maakte en tegen andere briefschrijvers. Ook Houtsmuller kwam met omslachtige brieven, waarin hij het artikel van Renckens en Van Dam aanviel. Ook in de kwakzalversbladen Arts en Apotheker (5/99) en De Orthomoleculaire Koerier (okt. 99) veel aandacht voor de affaire. In het eerste blad bijval aan het adres van Houtsmuller van Valstar, Harrewijn en Maarten 't Hart en Nieuwenhuis, register-accountant en auteur van boeken over orthomoleculaire voeding. Deze laatste is overtuigd van de goede afloop van het hoger beroep 'gezien de inspanningen die worden getroost voor de verdediging van Houtsmuller, en de kosmische waarheid achter zijn handelen'. (Hier is iemand aan het woord, die zijn nering in gevaar ziet komen of wij moeten ons al sterk vergissen)

Valstar

Maar het meest komisch is opnieuw Valstar, die in de Koerier van oktober 1999 zijn gram spuit over het "ondemocratisch handelen" van het KWF, maar ook nog appeltjes moet schillen met de eindredacteur van Uitzicht, het blad van de Moermanvereniging, en voorzitter Spinnewijn van diezelfde vereniging. De eenzijdige opschorting van de verspreiding van het boekje Wegen en Afwegen door het KWF is Valstar in het verkeerde keelgat geschoten. Valstar, die achter de rug van het KWF om zijn alternatieve NFK oprichtte, was niet in die beslissing gekend en hij was nog wel mede-auteur geweest! Ook een familielid van Houtsmuller, die een ton geschonken had voor de productie ervan, was buiten die beslissing gehouden. Zeer ernstig vond Valstar, dat Uitzicht zich gunstig had uitgelaten over het vonnis in de zaak-Houtsmuller en een ingezonden brief erover geweigerd had. Ook voorzitter Spinnewijn, die net als Houtsmuller optrad op het KWF-congres in de RAI, heeft het verbruid: deze voorzitter van de Moermanvereniging ('niet meer dan een simpele leek', aldus Valstar) was Moerman al jaren geleden afgevallen en dat was nu nog duidelijker geworden. De Moermanvereniging wil haar goede banden met het KWF niet in de waagschaal leggen, zo veel is wel duidelijk. (Men is ook tegen het verraderlijke NFK, waarvan de achtergronden door Renckens in zijn jaarrede werden onthuld). En als Heshusius echt gedacht had dat de ANTTT-artsen hun claim dat zij kanker soms kunnen genezen hadden laten vallen, dan is zij verkeerd aangesloten. De ANTTT zal zich niet meer door het KWF laten doodknuffelen en in 2000 met veel wetenschappelijke gegevens komen om hun therapeutische claims te staven. Aldus Valstar in de Koerier. In zijn nieuwe boek Betoverde wereld doet ook Dunning een venijnige uitval naar het KWF. Na eerst vastgesteld te hebben, dat in het nauw gedreven kankerpatiënten gemakkelijk in de greep van charlatans kunnen geraken, al of niet met artsdiploma, vervolgt hij even verder (p. 127): 'Bij het vijftigjarig bestaan van het Koningin Wilhelminafonds werden zowel de vorderingen van het celbiologisch kankeronderzoek breed uitgemeten als een plaats ingeruimd voor de charlatans en hun misleidende voorlichting, alles in het kader van de hoop op beter'.

Aan prominente geestverwanten ontbreekt het ons dus niet! En het hoger beroep? Dit zal vermoedelijk omstreeks januari 2000 dienen in het Gerechtshof aan de Prinsengracht te Amsterdam. Waarna wij ons hopelijk weer eens op ander zaken kunnen richten. ●

C.N.M. Renckens

Gezonde voeding

Feiten en speculaties. De casus antioxidanten en chronische ziekten

Er is veel belangstelling voor antioxidanten in relatie tot gezondheid. Zij kunnen vrije radicalen vangen en daardoor mogelijk een rol spelen bij het voorkomen van verschillende vormen van kanker. Bovendien zouden zij oxidatie van LDL lipoproteïnen kunnen voorkomen waardoor het atherosclerotisch proces gunstig beïnvloed kan worden. Voorbeelden van antioxidanten zijn β-caroteen en vitamine E die vooral in plantaardige voedingsmiddelen voorkomen.

Uit epidemiologisch onderzoek kwam in de zeventiger jaren naar voren dat oranje en groen-gele groenten bescherming zouden bieden tegen het ontstaan van longkanker bij rokers. Vooraanstaande epidemiologen trokken hieruit de conclusie dat β-caroteen, een provitamine met een sterke antioxidatieve capaciteit, verantwoordelijk zou zijn voor dit effect. Vervolgens zijn 3 grote trials uitgevoerd waarin het effect van β-caroteensuppletie op het ontstaan van longkanker en totale sterfte is getest. Tegen de verwachting in bleek bij rokers de longkanker en de totale sterfte hoger te zijn bij diegenen die het supplement gebruikten t.o.v. gebruikers van een

placebo. De gebruikte dosis in deze trials was 20-30 mg/dag. Dit is 10 keer hoger dan de gemiddelde inname. Het zou daarom wel eens zo kunnen zijn dat deze dosis β-caroteen niet anti-carcinogeen maar procarinogeen werkt.

Uit experimenteel onderzoek is bekend dat vitamine E de oxidatie van LDL lipoproteinen remt. Hierdoor kan gepostuleerd worden dat vitamine E bescherming zou kunnen geven tegen het optreden van coronaire hartziekten. Er is ook veel epidemiologisch onderzoek uitgevoerd naar deze relatie. Over het algemeen gaven cross-culturele en patiënt-controle onderzoeken op dit terrein negatieve resultaten te zien. Prospectieve cohort studies toonden een beschermend effect van vitamine E op coronaire hartziekten aan. De interpretatie van de uitkomsten van deze onderzoeken was echter niet gemakkelijk. Sommige studies vonden een beschermend effect voor de vitamine E inname en andere voor vitamine E supplementen. Tot nu toe zijn er 4 klinische trials uitgevoerd waarin het effect van vitamine E suppletie op coronaire hartziekten, cardiovasculaire sterfte en totale sterfte is nagegaan. Alle 4 trials gaven voor deze eindpunten een negatief resultaat. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er onvoldoende bewijs is voor een relatie tussen vitamine E en coronaire hartziekten. Ook bij de vitamine E trials was door suppletie de vitamine E inname zeer hoog en bedroeg 10 keer de aanbevolen hoeveelheid.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat van een hoge dosis β-caroteen en vitamine E geen beschermend effect uitgaat in relatie tot resp. longkanker en coronaire hartziekten. Er is behoefte aan trials waarin een dosis wordt gebruikt die meer in overeenstemming is met de gebruikelijke inname en bijv. 2 keer de aanbevolen hoeveelheid bedraagt. Daarnaast is er behoefte aan onderzoek naar andere antioxidanten die in plantaardige voedingsmiddelen voorkomen zoals polyfenolen. De antioxidant (pro) vitamines vormen slechts een klein deel van de totale antioxidantcapaciteit van plantaardige voedingsmiddelen.

Uit resultaten van de Zeven Landen Studie is naar voren gekomen dat personen in Finland, Nederland en Italië die een voeding gebruiken die overeenkomt met de richtlijnen voor een gezonde voeding van de WHO een lagere sterfte aan cardiovasculaire ziekten en kanker en totale sterfte hebben vergeleken met personen die een voeding gebruiken die minder goed met deze richtlijnen overeenkomt. Uit interventietrials bij hartinfarctpatiënten blijkt dat een voeding die laag is in verzadigd vet of een redelijk hoeveelheid Q-linoleenzuur bevat of 2 keer per week vette vis of veel groenten en fruit, niet alleen de sterfte aan coronaire hartziekten, maar ook plotse dood en de totale sterfte gunstig beïnvloedt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat een gebalanceerde voeding overeenkomend met de richtlijnen van de WHO een positief effect heeft op de sterfte en mogelijk de kwaliteit van leven. ●

Prof.dr.ir. D. Kromhout, Directeur Sector Volksgezondheidsonderzoek, Rijks Instituut voor Volksgezondheid en Milieu, Postbus 1, 3720 BA Bilthoven.

Levensgevaarlijke adviezen

Iedereen kan in Nederland de 'individuele geneeskunst' uitoefenen. Ongecontroleerd en ongestraft, behalve als de patiënt de rechter kan overtuigen dat hem ernstige schade berokkend is door de 'genezer.' De Alliantie van Alternatieve Genezers bestrijdt met een eigen tuchtcollege de beunhazerij in eigen gelederen.

IRISCOPIST V. uit Capelle aan de IJssel houdt vol dat hij met zijn iris-microscoop in de ogen van mevrouw B. zag dat het goed ging met haar darmen. Dat zij afviel, koorts had en een abces had in haar buik, zo groot 'als een tennisbal', dat vond hij geen redenen haar terug te sturen naar haar huisarts. Die had haar naar specialisten in het ziekenhuis verwezen omdat hij de ziekte van Crohn vermoedde. Een darmziekte die inmiddels geleid heeft tot operatief verwijderen van een stuk van de dunne darm van mevrouw B. 'Als ik op tijd naar het ziekenhuis gegaan was, had ik medicijnen gekregen en had ik niet geopereerd hoeven worden', zegt mevrouw B. tegen de tuchtraad van alternatieve genezers, dinsdagochtend in Amersfoort.

Een vergaderzaaltje in De Tulip Inn, gehuurd door de afdeling klacht- en tuchtrecht van de Alliantie van Natuurlijke Geneeswijzen (ANG). Het tuchtrecht voor alternatieve genezers bestaat sinds januari. Ongeveer 1500 'alternatieven' hebben zich, via hun beroepsverenigingen, verplicht dit tuchtrecht te aanvaarden. De ANG wil controleerbaarheid en daarmee kwaliteitsbewaking van de alternatieve behandelaars garanderen. De tuchtrechtbank is net zo samengesteld als die van de erkende medici. Een jurist als voorzitter en twee beroepsgenoten van de aangeklaagde als leden.

Slechts 17 van de 107 beroepsorganisaties in de alternatieve gezondheidszorg zijn aangesloten bij de Alliantie. De vereniging van Iriscopisten hoort daartoe. De klaagster heeft een advocaat meegenomen, de aangeklaagde een getuige-deskundige, de voormalig voorzitster van het Gilde van Iriscopisten.

Mevrouw B. ging naar de alternatieve genezer omdat zij bang was voor hetgeen haar in het ziekenhuis boven het hoofd hing. Ze had vertrouwen in V. omdat hij de bronchitis van een van haar kinderen behandeld had. Hij gaf haar een drankje en zei dat ze niet naar het ziekenhuis moest gaan omdat haar spijsvertering nooit meer normaal zou worden als er een stuk dunne darm weggehaald zou worden. Bij haar zesde bezoek beloofde hij dat hij volgende week haar buik zou 'inzwachtelen'. Mevrouw B. was tien kilo afgevallen, voelde zich ellendig en hield het voor gezien bij V. Ze ging beschaamd naar haar huisarts en werd met spoed opgenomen voor operatie. Iriscopist V. is door het alternatieve tuchtcollege eerder dit jaar veroordeeld tot drie maanden schorsing uit zijn beroep. Hij ging in hoger beroep en houdt ook bij deze zitting met groot vertoon van zelfingenomenheid vertogen over koorts als 'louteringskuur' en het behandelen van levensgevaarlijke abcessen met 'homeophatische antibiotica'.

Zijn eigen gilde-meesteres zal hem tijdens de zitting uiteindelijk door de mand doen vallen door haar eerlijke antwoord op de ter zake kundige vragen van Josephine Beck Kok, verpleegkundige en alternatief therapeut. Beck nam, samen met mr. C. Coster, het initiatief tuchtrecht voor alternatieve genezers te organiseren. 'Ik zou juichen als er wettelijk tuchtrecht was voor iedereen die een bordje met therapeut boven zijn deur hangt', zegt zij. 'Maar zolang minister Borst op de radio zegt dat ze 'de piskijkers' niet wil registreren, zal er ook geen wettelijk tuchtrecht komen'.

Wettelijk is er niets geregeld om de kwaliteit van de alternatieve behandelingen te controleren. Nog steeds mag iedereen de 'individuele geneeskunst' uitoefenen, behoudens een aantal handelingen als katheteriseren en injecties geven. De wet Beroepen Individuele Gezondheidszorg (BIG), die eind vorig jaar in werking ging, verplicht acht beroepsgroepen zich te registreren en daarmee ook medisch tuchtrecht te aanvaarden. Dat zijn: artsen, tandartsen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, psychiaters, officieel erkende psychotherapeuten en psychologen. Alle anderen die tegen betaling behandelen, moeten volgens artikel 96 van de wet BIG zelf een beroepsprotocol maken en zich daar aan houden. Als ze schade veroorzaken, zijn ze strafbaar. Het Comité tegen misbruik van macrobiotiek heeft in november opnieuw aangifte gedaan tegen de al eerder aangeklaagde Amsterdamse macrobioot A. Nelissen en het Kushi-Instituut. De macrobioot zou, aldus intiatiefnemer en gemeenteraadslid Roel van Duijn, levensgevaarlijke adviezen hebben gegeven aan twee mannen, een vrouw en de ouders van een kind met een hersentumor. In totaal heeft het comité nu tien klachten tegen de macrobioot ingediend. Josephine Beck: 'Er zijn mij tot nu toe maar drie arresten van de Hoge Raad tegen alternatieve genezers bekend. Mensen stappen niet snel naar de civiele rechter. Of ze weten de weg niet te vinden. Een patiënt een reguliere behandeling onthouden is het ergste wat een alternatieve genezer kan doen. Als wij zo'n klacht krijgen over iemand waar we geen greep op hebben omdat hij geen lid is van een van de aangesloten verenigingen, wijzen we de weg naar de Nederlandse Patiënten-consumenten Federatie, naar een vertrouwensarts en een civiele procedure.' ●

Ineke Jungschleger

(Dit stuk verscheen eerder in De Volkskrant van 2 december 1998)

Kwakvoeding

Het nieuws was dat Johnson & Johnson zijn smeerkaas terug moest trekken van de markt. Niet omdat er gif in zat, of glasscherven, maar omdat ze er hetzelfde als in Benecol in gestopt hadden, een cholesterolverlagond product 1 en het voedingsmiddel was nog niet goedgekeurd door het Ministerie van Volksgezondheid., Zo ver is het nu dus gekomen, aan voedingsmiddelen worden geneesmiddelen toegevoegd. Of dat allemaal heilzaam is, is nog de vraag. Het idee dat je voeding tevens medicijn is, is al eeuwen oud. De oudste kookboeken werden vaak door artsen geschreven, maar toen had men het nog over de eigenschappen van de voedingsmiddelen zelf.

'Onlangs nam het bedrijf dat we als Nutricia kennen, bekend van Chocomel en babyvoeding, een grote Amerikaanse producent van voedingsupplementen over. De angst slaat je om het hart bij die combinatie. Niet alleen staan drogisterijen en apotheken nu al vol van soms niet geheel ongevaarlijke supplementen, er zijn winkels die niets anders verkopen, zonder doktersvoorschrift, en floreren. En nu moeten ze dus in het karretje van de supermarkt. Zelfs dat is niet nieuw, Vitamine A in de margarine, jodium in het brood, fluor in het water, het werd door de overheid goedgekeurd of zelfs dwingend voorgeschreven en slechts weinigen protesteerden tegen deze gedwongen medicijneninnamen.

Nu ook de industrie zich hiermee gaat bezighouden, vooral om hun producten aantrekkelijker te maken en er meer van te verkopen wordt het heel wat bedenkelijker. Het begint al bij de naam: novel foods of functional foods noemen ze het eufemistisch. Zelfs al gaat het om toevoegingen die, van nature, ook al in voedsel voorkomen, dan nog kan het gevaarlijk zijn, want de meeste stoffen hebben een bovengrens waarboven het toxisch gaat worden – en bovendien reageert niet iedereen hetzelfde, al was het maar omdat het lichaamsgewicht een factor is.

Zo stuit de industrie ook op internationale problemen, want stoffen die in het ene land vrij mogen worden toegevoegd, zijn in een ander land alleen op doktersvoorschrift verkrijgbaar. Zie Benecol en ook producten als foliumzuur, door zwangeren geslikt tegen open ruggetjes. Nog bedenkelijker is dat de industrie zich vaak baseert op een te klein aantal wetenschappelijk verantwoorde onderzoeken – we weten vaak niets over de effecten op langere termijn terwijl je bij voedsel altijd in lange termijnen moet denken. Nog bedenkelijker is dat die onderzoeken vaak met het geld van diezelfde industrie zijn uitgevoerd, ook bij ons in Wageningen bijvoorbeeld, al komen er ook vanuit datzelfde Wageningen niet van de afdeling Humane Voeding, maar van de divisie Toxicologie (Rietjens en Koeman in 'Voedingsmiddelentechnologie') geluiden die tot voorzichtigheid manen: 'Gezondheid is niet te koop' is de kop boven hun artikel. Ze waarschuwen dat de weg naar een verantwoord en acceptabel gebruik van 'functional' foods' nog heel lang is. De industrie lijkt zich daar niet veel van aan te trekken, en zo is de grens tussen massavoeding en kwakzalverij wel heel dun aan het worden. ●

F.S.A.M. van Dam

COLOFON

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen, Tel: 0513-625956

Bestuur
Voorzitter C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn
Secretaris H. de Vries apotheker, Heerenveen, e-mail: antikwak@dds.nl, internet:http: //www.dds.nl/~antikwak.
Penningmeester I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg
Leden P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam
dr. A.P.M. van Dam, medisch adviseur Den Haag
prof.dr. F.S.A.M. van Dam, hoogleraar, Amsterdam
mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem
C.P. van der Smagt, huisarts, De Bilt
dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacochemie, Voorschoten
W.M. Veenema, huisarts, Joure
Adviserende leden S. Lelie, geneeskundig inspecteur (i.r.) Middelburg
P.C. Bügel, psycholoog, Groningen
Redactie J. Geerling, internist, Keverdijk 69 1411 SK Naarden. Aanleveren van kopij op Wordperfect 5.1 of Word.

Postgiro van de vereniging: 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg.
De contributie bedraagt thans minimaal f 50,- zulks met inbegrip van een abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10,-; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal f 500,-.

De gevaren van Chinese kruiden

Enige tijd geleden beschreven Belgische artsen[1] een aantal patiënten met ernstige progressieve nierafwijkingen door het gebruik van Chinese kruiden. Lord e.a[2] maken nu ook melding van twee Engelse patiënten die na jarenlang gebruik van Chinese kruiden voor eczeem een terminale nierinsufficiëntie bleken te hebben waarvoor hemodialyse en niertransplantatie noodzakelijk waren. Bij histologisch onderzoek werd het karakteristieke beeld gezien van de reeds eerder beschreven Chinese – kruiden-nefropathie, namelijk een uitgebreid verlies van corticale tubuli met interstitiële fibrose De kruidenmengsels bevatten bij analyse dezelfde nefrotoxische stoffen aristolochinezuur 1 en 2 die ook in België waren gevonden. Momenteel zijn in België ruim 100 patiënten bekend met een Chinese-kruidennefropathie. In al deze gevallen werd aristolochinezuur aangetroffen in vermageringspillen.

Ook na staken van de behandeling met deze kruiden is het ziektebeloop progressief en wordt de nierinsufficiëntie terminaal. Tevens blijkt de kans op blaascarcinoom verhoogd[3]. In Engeland zijn naar schatting ruim 3000 klinieken waar Chinese kruiden worden voorgeschreven voor uiteenlopende aandoeningen. Een mogelijke verklaring voor de aanwezigheid van aristolochinezuur is het ontbreken van enige controle op de samenstelling van de betreffende kruiden. Ook in België. bleek het kruid Stephania tetranda vervangen te zijn door het giftige aristolochia fang chi!.

Een ander veel gebruikt Chinees kruidenmengsel is Jui dat Taxus cuspidata bevat, waaruit taxoiden (o.a.paclitaxel) worden bereid voor de behandeling van maligne tumoren. Een bekende bijwerking van deze stoffen is een dosisafhankelijke trombocytopenie. Azuno e.a[4] beschrijven nu de eerste patiënte met een ernstige acute trombocytopenie die bleek te berusten op een overgevoeligheidsreactie voor Jui. Deze 51 jarige dame gebruikte dit middel voor haar suikerziekte.

Tot slot is het van belang om in het kader van het Chinese-kruidengevaar melding te maken van de publicatie van Keane e.a[5]. Deze Engelse huidartsen zagen een toenemend aantal patiënten die met goed resultaat alternatieve zalven gebruikten voor eczeem. Omdat de kosten van deze zalven de pan uitrezen (ruim 100 gulden per week), wenden deze patienten zich weer tot de auteurs met het verzoek de alternatieve behandeling op kosten van het National Health system voor te schrijven. Omdat de kruiden-zalven wel eens steroïden zouden kunnen bevatten, werden 11 zalven van 10 patiënten nader geanalyseerd. Hierbij bleken er 8 dexamethason te bevatten in een gemiddelde concentratie van 456 µg/g (range 64-1500 mµg/g) Op geen van de potjes waarin de zalven werden afgeleverd stond de samenstelling vermeld. De zalf met de hoogste concentratie dexamethason werd meerdere keren per dag op het eczeem van een 4 maanden oude baby gesmeerd. Alle patiënten verkeerden in de veronderstelling dat de zalven geen sterolden bevatten. Omdat de bijwerkingen niet beperkt blijven tot financiële oplichterij maar ook lichamelijk schade toebrengen, dringen de auteurs aan op regulering en strengere controle op de samenstelling en het voorschrijven van kruidenmengsels. ●

E Bosch

1 Vanherweghem JL. et al. Lancet 1993:342;387-91
2 Lord GM. et al. Lancet 1999:354;481-2
3 Cosyns JP. et al. Am j Kidney Dis 1999: 33;304-5;1011-17
4 Azuno Y. et al. Lancet 1999:354;304-5
5 Keane FM. et al. BMJ 1999:318;563-4

Dissertatie biedt geen helderheid over het voorschrijven van alternatieve middelen door huisartsen

Op 6 October j.l promoveerde de huisarts in ruste G.B. Kamps op het proefschrift met de titel "Formularia en het voorschrijven door huisartsen". Zijn vraagstelling luidde: wat is de aard en de omvang van farmacotherapeutische richtlijnen in Nederland ? Stemmen ze overeen ? Hoe snel en in welke mate veranderen ze ? En vervolgens: in welke mate schrijven huisartsen compliant met hun regionale farmacotherapeutische richtlijnen i.c. hun regulaire formularium voor ? Hij ging dit na bij 23 huisartsen uit de regio Groningen en bij 38 uit de regio Nijmegen. Hij analyseerde o.a. 6087 voorschriften. De Groningen groep schreef in 75% van de voorschriften een middel voor dat in het formularium was vermeld maar in slechts 35% van de voorschriften werd dat middel toegepast bij gezondheidsproblemen waarvoor het formularium het middel geïndiceerd acht. De overeenkomstige cijfers voor de Nijmeegse groep waren 67- en 26%. Alternatieve geneesmiddelen werden in de regio Groningen voorgeschreven door 10 huisartsen in 29 voorschriften en in de regio Nijmegen door 13 huisartsen in 32 voorschriften, samen iets meer dan 1% van de totaal voorgeschreven medicijnen. Dit lijkt niet veel. Echter, de cijfers sluiten niet uit dat daarnaast "alternatieve" middelen zijn geadviseerd, maar dan zonder recept, aangezien homeopathie en kruiden niet worden vergoed.

Kamps GB. Formularia en het voorschrijven door huisartsen. Proefschrift. Uitg. Meditekst, Amsterdam 1999.